

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра слов'янської філології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор
з науково-педагогічної роботи

Олександр ГОЛОВКО

“ _____ ” _____ 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
Історія російської літератури другої половини XX століття

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 035 Філологія

Освітня програма: Мова і література (російська)

Спеціалізація: 035.03 слов'янські мови та літератури (переклад включно)

Вид дисципліни: обов'язкова

Факультет: філологічний

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філологічного факультету
“24” червня 2022 року, протокол № 13

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Складорова Тетяна Володимирівна, кандидат філологічних наук,
доцент ЗВО.

Програму схвалено на засіданні кафедри слов'янської філології
“23” червня 2022 року протокол № 1

Завідувач кафедри _____ Людмила ПЕДЧЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми “Мова і література
(російська), літературне редагування та створення контенту”

Гарант освітньо-професійної програми
(керівник проєктної групи) _____ Людмила ПЕДЧЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією філологічного факультету
“24” червня 2022 року протокол №7

Голова науково-методичної комісії _____ Євгенія ЧЕКАРЕВА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни **“Історія російської літератури другої половини ХХ ст.”** складена відповідно до до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів

спеціальності (напрямку) 035 «Філологія» спеціалізації 035.034 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша - російська

1. Опис навчальної дисципліни

1.1 **Мета** викладання навчальної дисципліни – виробити у студентів уявлення про специфіку і різноманітності літературних напрямів і течій, жанрових форм, творчих індивідуальностей письменників російської літератури другої половини ХХ століття, а також про основні закономірності літературного процесу цього періоду. Передбачається розвинення наступних загальних та фахових компетентностей.

ЗК 1. Здатність діяти із соціальною відповідальністю, розуміти основні принципи буття людини, природи, суспільства

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій, зокрема для вирішення стандартних завдань у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Вміння пропонувати свої послуги на ринку праці, укласти договір, співпрацювати з фахівцями, спілкуватися у професійному середовищі тощо.

ЗК 5. Здатність працювати в міжнародному контексті; розуміння культур та традицій інших країн.

ЗК 6. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК 7. Здатність адаптуватися до нових ситуацій, генерувати нові ідеї.

ЗК 8. Дотримання етичних принципів як з точки зору професійної чесності, так і з точки зору розуміння можливого впливу досягнень з філології на соціальну сферу.

ЗК 9. Здатність інтерпретувати інформацію в усній формі, перекладати та реферувати її письмово.

ЗК 10. Здатність усно та письмово спілкуватися українською та російською мовами.

ЗК 11. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній діяльності, опрацьовувати фахову літературу рідною та іноземною мовою.

ЗК 12. Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосування філологічних знань в широкому діапазоні можливих місць роботи та повсякденному житті.

ФК 1. Здатність володіти знаннями з філософії, філологічних дисциплін, історії, педагогіки середньої школи, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації творчої особистості, формування загально гуманістичних та цінностей науково-дослідної діяльності.

ФК 2. Здатність володіти базовими знаннями в галузі професійно орієнтованих гуманітарних наук в обсязі, необхідному для здійснення професійної науково-дослідної та викладацької діяльності.

ФК 3. Здатність володіти базовими уявленнями про особливості організації науки в Україні.

ФК 4. Здатність розуміти сутність та соціальне значення майбутньої професії.

ФК 6. Здатність спілкуватися із нефхівцями на філологічні теми, вести просвітницьку роботу.

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання

професійних завдань.

ФК 9. Розуміння основних проблем дисциплін, що визначають конкретну філологічну галузь, їх взаємозв'язку в цілісній системі знань.

ФК 10. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних фактів, інтерпретації та перекладу тексту

ФК 11. Здатність реалізовувати знання з основних понять і концепцій сучасної мовознавчої і літературознавчої науки, вільно оперувати мовознавчим та літературознавчим матеріалом.

ФК 12. Здатність використовувати систему знань у галузі лінгвістики, літературознавства, перекладознавства в науково-дослідній діяльності.

ФК 14. Здатність шляхом самостійного навчання освоїти нові області, використовуючи здобуті філологічні знання.

ФК 16. Здатність використовувати відповідне програмне забезпечення для проведення філологічних досліджень.

1.2. Основні **завдання** вивчення дисципліни – ознайомити студентів з історією вивчення літературного процесу другої половини ХХ століття; ввести їх в коло сучасних, актуальних і спірних проблем осмислення літературного цього періоду; охарактеризувати продуктивні аспекти інтерпретації художніх текстів на матеріалі репрезентативних ліричних, епічних і драматичних творів, визначити місце і роль російської літератури розглянутого періоду в світовій літературі і культурі.

1.3. Кількість кредитів: 3.

1.4. Загальна кількість годин: 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
	5-й
Семестр	
	10-й
Лекції	
	12
Практичні, семінарські заняття	
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
	108
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані **результати** навчання.

ПРН 1. Розуміти основні проблеми онтології, гносеології, філософської антропології; вміти аналізувати історичні процеси, події, факти, брати участь у дискусіях на суспільно-політичні теми, формувати сучасну історико-політичну культуру, свою громадянську позицію; дотримуватися загальнолюдських та професійних етичних принципів.

ПРН 2. Знати методи та інструментальні засоби комп'ютерних технологій пошуку, обробки, подання, зберігання і захисту наукової інформації, способи, методи та форми реалізації універсальних та спеціалізованих інформаційних систем для пошуку, обробки і подання інформації у лінгвістиці, програми та комп'ютерні технології оптимізації процесу вивчення та лінгвістичних досліджень, основи комп'ютерної лінгвістики.

ПРИ 3. Вміти класифікувати, реєструвати, оформляти усі види документації, що забезпечують ефективний виробничий процес.

ПРН 4. Розрізняти світобачення і світорозуміння кожної культурно-історичної епохи, орієнтуватися у полікультурному середовищі; усвідомлювати різноманітність культурних традицій, сучасні підходи до мультикультуралізму і культурного багатоманіття.

ПРН 5. Вміти самостійно набувати знання в різних галузях сучасної науки та застосовувати їх у професійній діяльності; вміти працювати автономно та в колективі

ПРИ 6. Вміти працювати з інформацією: інтерпретувати, перекласти та реферувати її в усній та письмовій формі.

ПРН 7. Вміти здійснювати фахову комунікацію рідною, державною та іноземною мовами.

ПРН 8. Володіти базовими знаннями з філологічних наук, необхідними для здійснення професійної науково-дослідної та викладацької діяльності; вміти формувати судження з основних проблем сучасного мовознавства та літературознавства.

ПРН 9. Знати методи та методики набуття професійної науково-дослідної інформації.

ПРН 12. Вільно володіти мовознавчою та літературознавчою метамовами; вміти використовувати спеціальну термінологію у професійній діяльності.

ПРН 13. Вміти аналізувати мовні та літературні явища у їхньому взаємозв'язку і взаємозалежності; вміти користуватися прийомами мовного та літературного аналізу, реферування, навичками критичного мислення.

ПРН 14. Вміти виявляти мовні та літературні явища, збирати матеріал, систематизувати та описувати його.

ПРН 15. Вміти використовувати досягнення сучасної лінгвістики, літературознавства та перекладознавства для розв'язання мовних та літературознавчих проблем.

ПРН 18. Вміти користуватися системою Windows, офісними технологіями (MS Office), додатковими пакетами, системами оптичного розпізнавання, програмами статистичної обробки текстів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Література «відлиги» та «сімдесятих років»

Тема 1. Загальна характеристика літературного процесу другої половини XX століття.

Соціо-політична та культурна ситуація другої половини XX століття. Характеристика основних напрямів: соцреалізм, постмодернізм, постреалізм. Періодизація літератури другої половини XX століття: відлига, сімдесяті роки, пострадянська література.

Література «відлиги». Середина 1950-х як перехідний період від літератури постсталінізму до літератури «відлиги». Культурна атмосфера «відлиги». Риси її ідеології, психології, естетики. Трансформація соцреалізму Поезія як найяскравіший феномен «відлигового» періоду: «шістдесятники» та неоавангардисти. Проза «відлиги».

Література сімдесятих років. Процес згортання відлиги. Арешти та суди над письменниками. Поява заборонених тем (табірна та антитоталітарна). "Секретарська література". Офіційна та неофіційна література.

Пострадянський етап розвитку російської літератури.

Тема 2. «Лоліта» В. Набокова як постмодерністський роман

Модерністська та постмодерністська естетична парадигма у творчості В. Набокова. Публікація та сприйняття роману. Переклад. Жанрова своєрідність. «Лоліта» як роман про мистецтво та художника. Постмодерністська поетика «Лоліти»: романтичний та модерністський код, поезія та вульгарність, криза модерністської свідомості. "Лоліта" В. Набокова та "Доктор Живаго" Б. Пастернака: принципова близькість філософських колізій.

Тема 3. Військова проза як провідний напрямок у літературному процесі періоду «відлиги». Роман В. Гроссмана «Життя та доля»

Фронтowa лірико-психологічна повість у літературі 50-60-х років. Нові аспекти у зображенні людини на війні, тенденція до демократизації героя, акцентування уваги на трагічній природі війни, посилення морально-філософського аспекту, увага до мотивів пам'яті, ціни людського життя.

Роман В. Гроссмана «Життя та доля». Антитоталітарна філософія твору. Ідеологічний та морально-філософський характер конфлікту. Сталінградська битва як структурний і сенсоутворюючий центр роману. Новаторство Гроссмана у зображенні війни. Ідея свободи та насильства у сюжеті твору. Історіософська концепція роману, художнє дослідження руйнівної дії історії на особистість. Місце та роль роману Гроссмана у літературному процесі другої половини ХХ століття.

Тема 4. «Табірна проза» у літературі другої половини 20 століття

Становлення та розвиток «табірної прози» у російській літературі. «Табірна» тема у радянській літературі другої половини ХХ століття.

"Один день Івана Денисовича" А. Солженіцина як перший твір "табірної прози" 20 століття. Роман «У першому колі»: полеміка з соцреалістичним каноном. Пародіювання жанрових рис виробничого та ідеологічного роману. Символіка назви.

"Зона" С. Довлатова. Різні варіанти трактування художньої природи творчості. Протиставлення солженицької та шаламівської традиції. Інтертекстуальне поле "Зони". Довлатов та реалістична традиція. Довлатов-постмодерніст.

"Колимські оповідання" В. Шаламова як "нова проза".

Тема 5. Художньо-естетична система І. Бродського

І. Бродський як найвизначніша постать модерністської поезії. Основні координати художньої системи: пріоритет естетичного над етичним, прагнення до «нейтралізації» мови, підкреслено нетрадиційна форма віршів, засвоєння різних поетичних традицій. Концепція мови: поет як інструмент мови. Концепція часу та смерті: час як руйнівна сила та час як форма вічності. Концепція поета та мистецтва. Світ як текст.

Тема 6. Тема тоталітарної держави у літературі другої половини ХХ століття. "Факультет непотрібних речей" Ю. Домбровського

Історія створення та публікації роману «Факультет непотрібних речей» Ю. Домбровського. Тимчасовий та надчасний плани роману. Проблема «наднасильства тоталітарних систем» та закону. Образ Зибіна як конкретного втілення внутрішньо вільної людини. Система характерів як система двійників (Зибін-Корнілов-Калмиков, Калмиков-Куторга, Буддо-Каладрашвілі). Філософія закону та свободи: закон в умовах беззаконня.

Тема 7. Неоавангардистська поезія 1950-1980-х років.

Російський неоавангард: час та соціально-культурні умови виникнення, зв'язок із попередньою традицією, основні художньо-естетичні параметри, осередковий характер, представники.

Неофутуризм 1950-1960-х: поетичні «рімейки» Соснори; поезія слова як мистецтво мовчання у творчості Г. Айги.

Концептуалізм 1960-80-х: естетика абсурду у творчості О. Григор'єва (ефект «дитячого зору», насильство як форма комунікації, нерозрізненість «Я» та «іншого»); «барачна» поезика І. Холіна; аструктурований вірш у творчості Всеволода Некрасова

Тема 8. Становлення російського постмодернізму

Періодизація російського постмодернізму. «Класичний» період російського постмодернізму: «Москва-Півнята» Вен. Єрофєєва (1969), «Пушкінський дім» А. Бітова (1971), «Школа для дурнів» С. Соколова (1975), повісті та есе А. Терца (А. Синявського).

Дві гілки російського постмодернізму.

1980-90-ті роки як період усвідомленого та цілеспрямованого оформлення та розвитку постмодернізму в Росії (В. Сорокін, Вік. Єрофєєв, Є. Попов, В. Пелєвін, Т. Толстая, А. Левкін, Д. Галковський та ін). Тотальна деконструкція всіх існуючих у російській літературі систем та цінностей.

Рубіж XX та XXI століть як час усвідомлення кризи постмодернізму. Необхідність перегляду фундаментальних постмодерністських принципів: усвідомлення «крайностей» стилю та «розхитування» його художніх та світоглядних установок; пошук нових мистецьких принципів.

«Москва-Петушки» Венедикта Єрофєєва як матричний текст російського постмодернізму: варіанти прочитання, інтертекстуальність, архетип юродивого, основні вектори деконструкції, «перевернутий» християнський міф.

Розділ 2. Сучасний літературний процес

Тема 9. Своєрідність літературного процесу середини 1980-х – 1990-х років

Соціокультурна та політична ситуація середини 1980-х – 1990-х років та її вплив на літературу. Перехід від жорстко уніфікованої підцензурної радянської літератури до існування за умов свободи слова. Комерціалізація літератури. Тотальна зміна типу письменника та типу читача. Феномен «забороненої» та «повернутої» літератури. Багатоголосність новітньої літератури, відсутність єдиного способу, стилю, лідера. Остаточне зникнення соцреалізму, активізація авангарду та поставангарду, модернізму та постмодернізму, сюрреалізму, імпресіонізму, неосентименталізму, метареалізму, соц-арту, концептуалізму тощо.

Тема 10. Шизоаналітичний постмодерністський дискурс у творчості Віктора Єрофєєва та В. Сорокіна

Етапи (хвилі) російського постмодернізму. Специфіка постмодерної прози другого етапу: ліричний, шизоаналітичний та меланхолійний дискурс.

Основні художньо-естетичні параметри постгуманізму у оповіданні Віктора Єрофєєва «Життя з ідіотом»: садомазохістська проблематика; "брудний" реалізм; людина як джерело зла; натуралістична еротика, гротеск та абсурд як метафора соціального ідіотизму; звернення до психопатії як засіб руйнування міфу про людину; шокотерапія як засіб звільнення від садомазохістського комплексу; багаторівневість оповідання, інтертекст.

Деконструкція соцреалістичного коду у романі У. Сорокіна «Норма»: імітація основних жанрів соцреалізму як засіб шизизації соцреалістичної естетики; домінантні прийоми: реалізація метафори; багаторазовий, безглуздий повтор; розштампування штампів; стильовий стрибок (усунення соцреалістичної текстової реальності за допомогою різкої

зміни стильового коду на контрастно протилежний) тощо; "істерика стилю" як результат занурення в "соцреалістичний текст"; проблема розчинення автора у прийомі (П. Вайль), імітації (Б. Кенжеев).

Тема 11. Російська постмодерна проза 90-х років.

Різноманітність мистецьких пошуків письменників-постмодерністів. Стильове різноманіття, деконструкція колишніх мистецьких орієнтирів та ієрархій. Твердження нових концепцій світу, людини, історії суспільства, культури, природи. Філософський аспект розуміння буття. Екзистенційна постановка проблеми життя та смерті. Критика ідеалів суспільства споживання (Generation «П» В. Пелевіна). Художня система Т. Толстої. Пафос заперечення у переосмисленні історії, в іронічному відношенні до авторитетів та уявлень («Кись», «Лімпопо») «Кись» як роман-антиутопія і як варіація на тему есхатологічного міфу. Мова як ключ до розуміння ментальності світу роману «Кись».

«Чапаєв і порожнеча» В. Пелевіна як культовий роман кінця XX століття. Проблема пошуку власної справжності за умов хаосу. Специфіка хронотопу твору. Композиція роману. Значення східного філософського коду. Інтертекстуальне поле роману Пелевіна. Булгаківський код. Концепція порожнечі. Стратегії високої та масової літератури у романі. "Чапаєв і порожнеча" як двоадресний текст.

Тема 12. Постреалізм як напрямок у російській літературі кінця століття.

Пожвавлення процесу взаємодії класичних та некласичних художніх систем та визрівання постреалізму як літературного спрямування (проза С. Довлатова, Л. Петрушевської, В. Маканіна).

Антиестетизм, натуралістичність, акцентування жаху життя в оповіданнях Л.Петрушевської. Поетика абсурду та її специфіка у прозі Л. Петрушевської. Проблематика та поетика повісті «Час-ніч». Концепція особистості. Художня система В. Маканіна. Сучасні суперечки про прозу письменника. Риси жанру антиутопії у повісті «Лаз». Мотиви страху, тихого жаху, самотності. Проблема "героя часу" у романі "Андеграунд, або "Герой нашого часу". Специфіка функціонування в романі традицій російської класичної літератури. Особливості мистецького методу. Постмодерні тенденції в романі «Андеграунд, або «Герой нашого часу».

Тема 13. Проблема поділу сучасної літератури за аксіологічною ознакою.

Сучасна культура, література та глобалізація. Різні підходи до масової літератури. Протиставлення масової та елітарної літератури, відсутність чіткої межі між ними. Стратифікація сучасного літературного процесу з аксіологічної точки зору: тріада елітарна література – белетристика – масова література.

Белетристика як «середнє» поле літератури. Творчість Б. Акуніна як феномен белетристики.

Тема 14. Трансформація класичного художнього тексту як феномен сучасної літератури.

Різні стратегії перекодування класичного тексту: рімейк, сіквел, апгрейд, псевдокласика. Рімейк як феномен сучасної культури: історія виникнення, причини популярності, класифікація, суть поняття ремейк. Естетична неоднорідність сучасних рімейків.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	л а б . .	і н д .	с. р.		л	п	л а б .	ін д.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Литература «оттепели» и «семидесятих годов»												
Разом за розділом 1							70	6				58
Розділ 2. Современный литературный процесс												
Разом за розділом 2.							50	6				50
Усього годин							120	12				108

5. Самостійна робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Чтение художественных текстов	30/58
2	Изучение научной литературы по всем темам	16/50
	Разом	46/108

7. Методи контролю:

Контрольна робота, перевірка освоєння художніх текстів, екзамен.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна роб., передбач. навч. пл.	Разом	Екзамен	Сума
Т 1-8	Т 9-14				
20	20	20	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Художні тексти

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ТЕКСТЫ

Айги Г. Поэзия.
 Аксенов В. Затоваренная бочкотара. Москва-ква-ква. Остров Крым. Победа.
 Акунин Б. Чайка.
 Астафьев В. Прокляты и убиты.
 Арбузов В. Мой бедный Марат.
 Ахмадулина Б. Поэзия.
 Белов В. Привычное дело
 Битов А. Пушкинский дом.
 Бондарев Ю. Батальоны просят огня
 Бродский. И. Поэзия.
 Владимов Г. Верный Руслан. Генерал и его армия.
 Вознесенский А. Поэзия.
 Высоцкий В. Поэзия.
 Галич А. Поэзия.
 Гроссман В. Жизнь и судьба.
 Довлатов С. Зона. Заповедник.
 Домбровский Ю. Факультет ненужных вещей.
 Дудинцев В.Д. Не хлебом единым.
 Евтушенко Е. Поэзия.
 Ерофеев Вен. Москва-Петушки.
 Ерофеев Виктор. Жизнь с идиотом.
 Кенжеев Б. Поэзия.
 Маканин В. Кавказский пленный. Андеграунд, или Герой нашего времени.
 Набоков. В. Лолита.
 Некрасов В. В окопах Сталинграда.
 Некрасов Вс. Поэзия
 Овечкин В.В. Районные будни.
 Обломов С. Медный кувшин старика Хоттабыча.
 Окуджава Б. Поэзия.
 Улицкая Л. Русское варенье.
 Пелевин В. Чапаев и Пустота.
 Петрушевская Л. Время ночь. Свой круг. Новые Робинзоны.
 Распутин В. Прощание с Матерой.
 Рождественский Р. Поэзия.
 Рубцов Н. Поэзия.
 Симонов К. Живые и мертвые
 Солженицын А. Один день Ивана Денисовича. Матренин двор. В круге первом.
 Сорокин В. Норма. Голубое сало.
 Соснора В. Поэзия.
 Толстая Т. Кысь.
 Трифонов Ю. Дом на набережной. Старик.
 Шаламов В. Тифозный карантин. Шоковая терапия. Последний бой майора Пугачева.
 Сентенция. Сухим пайком. Хлеб.

Основна література

1. История русской литературы XX века (20 – 90 годы). Основные имена. – М., 1998.
2. Голубков М. М. Русская литература XX в.: После раскола: Учебное пособие для вузов. – М., 2002.
3. Давыдова Т.Т., Сушилина И.К. Современный литературный процесс в России: Учебное пособие. – М: МГУП, 2007. 364 с.
4. Кременцов Л.П. Русская литература в XX веке: В 2 т. – М., 2005.
5. Лейдерман Н.Л., Липовецкий М.Н. Современная русская литература. Кн. 1. Литература «Оттепели» (1953-1968). – М., 2001.
6. Лейдерман Н.Л., Липовецкий М.Н. Современная русская литература. Кн.2. Семидесятые годы (1968-1986). – М., 2001.
7. Лейдерман Н.Л., Липовецкий М.Н. Современная русская литература. Кн. 3. В конце века (1986-1990-е годы). – М., 2001.
8. Скоропанова И.С. Русская постмодернистская литература: Учеб. пособие. – 3-е изд., изд., и доп. — М.: Флинта: Наука, 2001. — 608 с.

Допоміжна література

1. Акунин Б. Я не писатель, я беллетрист [Электронный ресурс] / [Беседа Г. Александрова с Б. Акуниным] // Аргументы и факты. – 2001. – 11 сент. (№ 37). – Режим доступа : <http://www.peoples.ru/art/literature/prose/detectiv/akunin/interview.html>.
2. Амусин М. Чем сердце успокоится. Заметки о серьезной и массовой литературе в России на рубеже веков [Электронный ресурс] / Амусин М. – Вопросы литературы – 2009. – №3 – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/voplit/2009/3/am1.html>
3. Богданова О.В. Современный литературный процесс (К вопросу о постмодернистской русской литературе 70-90-х годов XX века). – СПб: СПб, гос. ун-т, 2001.
1. Бойд Б. Владимир Набоков: Американские годы / Брайан Бойд ; [пер. с англ. М. БирдвудХеджер, А. Глебовской, Т. Изотовой, С. Ильина]. — СПб. : Симпозиум, 2010. — 950 с.
2. Бочаров А. Василий Гроссман. Жизнь. Творчество. Судьба: М., 1990.
3. Быков Д. 100 лекций о русской литературе XX века // Москва: Эксмо. – 2019. – 608 с.
4. Вайль П., Генис А. Уроки школы для дураков // Литературное обозрение. – 1993. - № 1-2.
5. Варламов А. Платонов и Шукшин. Геополитические оси русской литературы // Москва. – 1998. - № 2.
6. Воронина Т.Н. Концептуальное содержание слов тематической группы «труд» в повести В. И. Белова «Привычное дело» / Т.Н. Воронина Т.Н., С.Х. Головкина // Вестник Череповецкого государственного университета. - 2019. - № 3 (90). - С. 43-53.
7. Генис А. Беседы о новой словесности: Прикосновение Мидаса: Владимир Маканин // Звезда. – 1997. - № 4; Пейзаж зазеркалья: Андрей Битов // Звезда. – 1997. - № 5; Рисунок на полях: Татьяна Толстая // Звезда. - 1997. -№ 9; «Чузь и жидо»: Владимир Сорокин // Звезда. – 1997. - № 10; Поле чудес: Виктор Пелевин // Звезда. – 1997. - № 12.
8. Головкина С. Х. Нравственные традиции формирования семьи в повести В. И. Белова «Привычное дело» // Вестник Череповецкого государственного университета. 2016. № 6 (75). С. 63-66.
9. Гудков Л. Д. Массовая литература как проблема для кого? [Электронный ресурс] / Гудков Л. Д. – НЛО – 1997. – №22. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nlo/1997/22/gudkovp-pr.html>.

10. Гудков Л., Дубин Б., Страда В. Массовая литература как социальный феномен [Электронный ресурс] / Гудков Л., Дубин Б., Страда В. – Режим доступа : <http://www.iek.edu.ru/publish/pusl5.htm>.
11. Голубков М.М. Александр Солженицын. М., 1999.
12. Дитковская И.Ю. Коды буддизма и массовой литературы в произведениях В. Пелевина 90-х гг. [Электронный ресурс] / И.Ю. Дитковская. – Режим доступа : http://pbdpu.org/scientific_published/akt_probl_sl_filol-14/46
13. Джонсон Д. Миры и антимирy Владимира Набокова / Джон Бартон Джонсон ; [пер. с англ. Т. Стрелковой]. – СПб. : Симпозиум, 2011. – 352 с.
14. Еремина С., Пискунов В. Время и место прозы Ю. Трифонова // Вопр. лит. – 1982. - № 5.
15. Ермолин Е. Русский сад, или Виктор Ерофеев без алиби // Новый мир. 1996. №12. С. 227-231. - Режим доступа: http://magazines.russ.ru/novyj_mi/1996/12/knobos04.html
16. Ерофеев В. В поисках потерянного рая (русский метароман Набокова) [Электронный ресурс] / Ерофеев Виктор. – Режим доступа : <http://gua.convdocs.org/docs/2721/index150896.html?page=2>
17. Ерофеев Вик. Русские цветы зла: Антология. М., 1998.
18. Затонский Д. Постмодернизм в историческом интерьере // Вопр. лит. – 1996. - №3.
19. Копач Е. А. Современная русская антиутопия (1980 – 2000-е годы): традиции и новаторство (проза) [Текст] : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.02 / Е. А. Копач. – Полтава, 2005. – 215 с.
20. Корнев С. Блюстители дихотомий. Кто и почему не любит у нас Пелевина [Электронный ресурс] / С. Корнев. – Режим доступа : http://www.pelevin.info/pelevin_243_0.html
21. Корнев С. Столкновение пустот: может ли постмодернизм быть русским и классическим? Об одной аванюре Виктора Пелевина [Электронный ресурс] / С. Корнев. – Режим доступа : http://www.pelevin.info/pelevin_244_0.html
22. Крижовецкая О. М. Нарратология современной беллетристики [Электронный ресурс] / Крижовецкая О. – М. – Режим доступа : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/276739.html>.
23. Купина Н. А. Массовая литература сегодня : [учеб. пособие] / Н. А. Купина, М. А. Литовская, Н. А. Николина. – М. : Флинта: Наука, 2009.
24. Курицын В. Русский литературный постмодернизм. – М.: ОГИ, 2000.
25. Липовецкий М. Паралогии: Трансформации (пост)модернистского дискурса в русской культуре 1920-2000 годов. – М.: Новое литературное обозрение, 2008. – 848 с.
26. Липовецкий М. Русский постмодернизм. (Очерки исторической поэтики). – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 1997.
27. Литовская М. Проза Владимира Сорокина в контексте постсоветской ностальгии. - Режим доступа: https://src-h.slav.hokudai.ac.jp/rp/publications/no05/03_Litovskaya.pdf
28. Лотман Ю. М. О содержании и структуре понятия художественная литература [Электронный ресурс] / Лотман Юрий Михайлович. Избранные статьи : в 3 т. – Т.1 : Статьи по семиотике и типологии культуры : – Таллинн : Александра, 1992.
29. Мережинская А. “Поздний” литературный постмодернизм: проблемы исследования и теоретические модели // Літературний дискурс: генезис, рецепція, інтерпретація (літературознавчий, культурологічний і методологічний аспекти). Збірка матеріалів міжнародної конференції. – Київ, 2003. – С. 37 – 44.

30. Мережинская А. Русский литературный постмодернизм: Художественная специфика. Динамика развития. Актуальные проблемы изучения. – К.: Логос, 2004. – 234 с.
31. Мережинская А. Художественная парадигма переходной культурной эпохи. Русская проза 80 – 90-х годов XX века: Монография. – К.: ИПЦ “Киевский университет”, 2001. – 433 с.
32. Минералов Ю. История русской литературы, 90-е годы XX века. – М.: Владос, 2002. – 223 с.
33. Немзер А. Замечательное десятилетие: О русской прозе 90-х годов // Новый мир. – 2000. - № 1.
34. Нива Жорж. Александр Солженицын. М., 1992.
35. Пискунова С., Пискунов В. Эстетика свободы. О романе Ю. Домбровского «Факультет ненужных вещей» // Звезда. – 1992. - № 1.
36. Поддубная Р.Н. Классические традиции и сюжет Христа в романе XX века. Харьков, 1996.
37. Скоропанова И.С. Эстетические векторы поэзии Всеволода Некрасова. Режим доступа:
<http://vsevolod-nekrasov.ru/O-Nekrasove/Kritika-issledovaniya/Esteticheskie-vektory-poezii-Vsevoloda-Nekrasova>
38. Струве Н.А. О Солженицыне // Н. Струве. Православие и культура. М., 1992.
39. Сушилина И.К. Постмодернисты 90-х в поисках эстетической свободы // Сушилина И.К. Современный литературный процесс в России: Учебное пособие. - Москва: Изд-во МГУП, 2001. 130 с. - Режим доступа:
<http://hi-edu.ru/e-books/xbook027/01/part-004.htm#i762>
40. Ульянов С. Пелевин и Пустота [Электронный ресурс] / С. Ульянов. – Режим доступа : <http://pelevin.nov.ru/stati/o-ulan/1.html>
41. Филиппов Л. Что-то вроде любви: критическая статья по Пелевину [Электронный ресурс] / Л. Филиппов. – Режим доступа : <http://pelevin.nov.ru/stati/o-filip/1.html>
42. Цыганов А. Мифология и роман Пелевина «Чапаев и Пустота» [Электронный ресурс] / А. Цыганов. – Режим доступа: <http://pelevin.nov.ru/stati/o-myths/1.html>
43. Чалмаев В.А. Солженицын. Жизнь и творчество. М., 1994.
44. Черняк М. А. Массовая литература XX века : [учеб. пособие] / М. А. Черняк. – М. : Флинта : Наука, 2007.
45. Шилова Н.Л. Традиции жанра видений в романе В.Пелевина «Чапаев и Пустота» [Электронный ресурс] / Н.Л. Шилова. – Режим доступа : http://www.pelevin.info/pelevin_154_0.html
46. Штэдтке Клаус. Крушение кумиров – конец гуманизма? Модели литературы в эпоху «оттепели»: Солженицын и Шаламов / Режим доступа: <https://shalamov.ru/research/61/5.html>
47. Эпштейн М. После будущего. О новом сознании в литературе // Знамя. – 1991. - № 1.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://www.durov.com>

2. <http://www.gumer.info>
3. <http://www.nitpa.org>
4. <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>
5. <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>